

בענין בישול עכו"ם

ר' אהרן צבי הלוי ילקוט

משנה ע"ז ב:

אלו דברים של גוים אסורין ואין אסורן אסור הנאה, חלב שחלבנו גוי ואין ישראל רואהו, והפת, והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו בשמן. ושלקות, וכבשין שדרךן לתת לתוכן יין וחמין, וטריית טרופה, וציר שאין בה דגה [כלבית שוטטת בו], והחילק, וקרט של חלתית, ומלח סלקונטית, הרי אלו אסורין ואין אסורן אסור הנאה:

(1) תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יד עמוד ב

א"ל רב חסדא לאבימי: גמירי, דעבודת כוכבים דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין, ואנן חמשה תנן

(2) רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

והשלקות – כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חתנות

(3) רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד א

מדרבנן – שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא.

(4) הגהות אשרי מסכת עבודה זרה פרק ב סימן כח

פי' רש"י שלקות דתנן שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא ורשב"ם כתב בשם רבותינו דבשולי עובד כוכבים נאסר משום גזירה שמא יאכילנו עובד כוכבים דבר טמא הילכך דבר המשתנה מברייתו ע"י האור בין מבושלין במים בין צלויין באור אסורין משום בישולי עובד כוכבים אבל במידי דלא בשיל שלא נשתנה מברייתו אין לחוש לדבר טמא שהיתה ניכר.

(5) ר' צדוק הכהן מלובלין – פרי צדיק שמות פרשת תצוה

ולכן שם על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו והיינו שהנהיג פרישות יתירה בעצמו גם בדבר המותר כדי להתרחק מהם בתכלית הריחוק והיינו גזירת פתן ויינן ושמנן משום חתנות שדניאל גזר (עבודה זרה ל"ו א). ויש לכוון זה במה שאמרו (מגילה י"ג ב) ליכא דידע לישנא

בענין פת ובשול עכו"ם

הרב מרדכי וויליג

א) חנן (ע"ז לה:): ואלו דברים של עכו"ם אסורין הפת ושלקות, ובתוס' (לו. ד"ה ושלקות) פרשו בשם ר"ת, דמתחלה גזרו על שלקות משום חתנות, ועל הפת ל"ג משום דלא שייך ב"י חתנות כ"כ, ואח"כ גזרו על הפת, וכשהתירו את הפת לא התירו שלקות מה"ט, דפת ושלקות תרי מילי נינהו, ואור"ת נמי דצריך לערב עירוב תבשילין בפת ושלקות וכו' עכ"ל.

והריטב"א שם כתב וז"ל, אבל הרמב"ן פירש דעל הפת גזרו תחלה, ומשום דשכיח קירוב דידי' ואח"כ גזרו על השלקות, ונכון הוא, ומיהו מש"כ הרב ז"ל שאילו גזרו על השלקות בתחלה אף הפת היחה בכלל דההוא ג"כ מתבשילי גוים, זה אינו מתחזור, שאין דרך העולם לכלול פת בכלל שלקות ולא בכלל לשון כישול. וגם אין טעמם שוה, דשלקות גזירה שהיו יכולים לעמוד בה טפי מפת שהיא חיי נפש, ורגילות בני אדם לסמוך בו על של אחרים עכ"ל.

המבואר מזה שר"ת שסובר שגזרת כישול עכו"ם קדמה, הוצרך לומר שפת אינה בכלל תבשיל, כדמוכח מע"ת, ולכן נאסר רק ע"י גזירה אחרת שהייתה אח"כ, והריטב"א הוסיף דאף אם פת בכלל כישול, כאן לא נכלל בגזירת כישול עכו"ם מטעמים צדדיים, דיש בו חיי נפש ורגילות בני"א לסמוך על אחרים. ולפי סברא זו יתכן דגם כתבשיל, אם רגילים בני"א לסמוך על אחרים, ויש חיי נפש, דלא גזרו עליו ודו"ק.

פשטה הגזירה כדאיתא (עבודה זרה שם) דניאל גזר ולא קיבל וכו' ועל זה אמר ודתייהם שונות מכל עם דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן כמו שאמרו (מגילה שם) והיינו גזירת ריחוק מפתן ושמן ויינן ובנותיהם ואת דתי המלך אינם עושים כי המן שפט בזה שאין בזה חשש איסור מדת ומצות מלך מלכי המלכים הקב"ה כי גם איסור בנותיהם לאו דאורייתא כמו שאמרו בגמרא (עבודה זרה שם). ואמר שהם עושים זאת רק מצד גיאות לבם. ובאמת לא פעל קטרוג שלו כלום כי היה גלוי לפניו יתברך שכל הרחקות אלו המה לתכלית פרישות וקדושה יתירה

6) רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה טו

במה דברים אמורים בדבר שהוא עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהם, אבל דבר שאינו עולה ר על שולחן מלכים לאכול בו את הפת כגון תורמוסין ששלקו אותן עכו"ם אע"פ שאינן נאכלין חייך הרי אלו מותרין וכן כל כיוצא בהן, שעיקר הגזרה משום חתנות שלא יזמנו העכו"ם אצלו בסעודה ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבירו עליו

7) רמב"ם הלכות שבת פרק ט הלכה ג

המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו או דבר שאינו צריך כישול כלל פטור.

8) בית יוסף יורה דעה סימן קיג

ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים וכו'. שם (לח. ושם עד סוף הסימן) אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי גוים בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי גוים מאי בנייהו איכא בנייהו דגים קטנים וכו' וכתבו התוספות (ד"ה איכא בנייהו) והרא"ש (סי' כח) והרשב"א (בתוה"א שם) והר"ן (טו. דיבור הראשון) שפסק רבינו תם כתרי לישני להקל ואין אסור משום בישולי גוים אלא אם כן עולה על שלחן מלכים ואין נאכל כמות שהוא חי ודקדק כן מדברי התלמוד וכן דעת ר"ח וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות (הט"ו) ודלא כהרמב"ן (לז: ד"ה פסק ר"ת) דפסק כלישנא דסוראי לחוד וכבר דחה הר"ן ראייתו.

9) חכמת אדם

כבר זכרנו את עשן ועיניו
(ד) מיני לפתות שקורין מערין וריבין נ"ל אע"פ שנאכלין היין כיון שאין זה אלא לפרקים ע"י הדחק ועעש"ם אסורין וכן כמ"הין ופמריאות שקורין שוועטליך (פ"ן ס"ק ז') ונ"ל דפרי שקורין ערד עפיל או בולבעס עעש"ם. כללו של דבר הכל הולך אחר המקום מה שדרך לאכול באותו מקום לרוב בני אדם כשהוא חי או שאינו עעש"ם מותר וא"ל אסור אבל אם הוא אוכל כשהוא חי לא אוליגן בתרי' דבטלה דעתי' (פ"ס):

10) ערוך השולחן יורה דעה הלכות תערובות סימן קיג סעיף יח

תפוחי אדמה שקורין קארטאפליע"ס או בולבע"ס נלע"ד דזה מקרי אין עולין על שלחן מלכים ואם בישל העכו"ם אותם רק במים בלבד או אפה אותם מותר לישראל לאכלם דידוע שהיא אכילה פשוטה ורק דלת העם אוכלים אותה למרבה מפני עניותם ודוחקם ואף שגם עשירים אוכלים אותם לפרקים זהו מפני גודל ריבויים ולא מפני שהוא מאכל חשוב ועל שלחן מלכים בודאי לא תעלה לא ללפת את הפת ולא לפרפרת ורק בזמן בישולם שהם עדיין רכים דרך השרים לקנותם לשומם באיזה מאכל בתבלין אבל בכל השנה לא יאכלום לשם מאכל אך מצאתי לגדול אחד שכתב שתפוחי אדמה עולין על שלחן מלכים [חכ"א שם] ואולי דבזמן הקדמון שלא היה זה בנמצא היה מאכל חשוב דזה ערך מאה שנים שהוכא המין הזה מהמדינות שמעבר לים הגדול אבל עתה במדינתנו שזורעים אותה למרבה והוא מאכל רוב ההמון והוא מאכל פשוט מאד והאיש הרך והענוג יאמר לה זרה הלאה נלע"ד דאין שייך לומר על זה עולה על שלחן מלכים ויש להתיישב בזה:

11) The Impact of the Potato by Jeff Chapman

(<http://www.history-magazine.com/potato.html>)

In most of Europe, the upper classes saw the potato's potential before the more superstitious lower classes, and the encouragement to begin growing potatoes had to come from above.

In meat-loving England, farmers and urban workers regarded potatoes with extreme distaste. In 1662, the Royal Society recommended the cultivation of the tuber to the English government and the nation, but this recommendation had little impact. Potatoes did not become a staple until, during the food shortages associated with the Revolutionary Wars, the English government began to officially encourage potato cultivation. In 1795, the Board of Agriculture issued a pamphlet entitled "Hints

Respecting the Culture and Use of Potatoes"; this was followed shortly by pro-potato editorials and potato recipes in The Times. Gradually, the lower classes began to follow the lead of the upper classes.

A similar pattern emerged across the English Channel in the Netherlands, Belgium and France. While the potato slowly gained ground in eastern France (where it was often the only crop remaining after marauding soldiers plundered wheat fields and vineyards), it did not achieve widespread acceptance until the late 1700s. The peasants remained suspicious, in spite of a 1771 paper from the Faculté de Paris testifying that the potato was not harmful but beneficial. The people began to overcome their distaste when the plant received the royal seal of approval: Louis XVI began to sport a potato flower in his buttonhole, and Marie-Antoinette wore the purple potato blossom in her hair.

Frederick the Great of Prussia saw the potato's potential to help feed his nation and lower the price of bread, but faced the challenge of overcoming the people's prejudice against the plant. When he issued a 1774 order for his subjects to grow potatoes as protection against famine, the town of Kolberg replied: "The things have neither smell nor taste, not even the dogs will eat them, so what use are they to us?" Trying a less direct approach to encourage his subjects to begin planting potatoes, Frederick used a bit of reverse psychology: he planted a royal field of potato plants and stationed a heavy guard to protect this field from thieves. Nearby peasants naturally assumed that anything worth guarding was worth stealing, and so snuck into the field and snatched the plants for their home gardens. Of course, this was entirely in line with Frederick's wishes.

In the Russian Empire, Catherine the Great ordered her subjects to begin cultivating the tuber, but many ignored this order. They were supported in this dissension by the Orthodox Church, which argued cultivated in Russia until 1850, when Czar Nicholas I began to enforce Catherine's order.

12) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן מח

בדבר פאטייטא טשיפס, צריך לברך בורא פרי האדמה, שיש לו דין ניכר הפרי אף שנשתנה המראה ע"י השמן שנתבשל בו. אך צריך לידע שנתבשלו בשמן כשר, וכשלא ידוע אסור דשמא נתבשל בשומן אסור. ואם יש בהו איסור בישול עכו"ם כשידוע שהוא בשומן כשר – אם הידיעה הוא ע"י השגחת אדם ירא שמים יש לסמוך שגם על זה משגיח לתקן שלא יאסר מדין בישול עכו"ם. אבל אם האמת שלא השגיח על זה ונתבשלו ע"י עכו"ם, אין בזה היתר ברור. והוא כמו כל דבר הנעשים בכתי חרושת שיש אומריין טעמים להקל וכן נוהגין רוב העם, ובאיסור זה שהוא דרבנן אין למחות באלו שמקילין.

13) <http://www.star-k.org/kashrus/kk-issues-bishul.htm>

The White House State Dinner Policy - The Star-K asked the White House executive chef what the White House banquet policy is regarding the use of canned products for state dinners. A specific question was what is the policy regarding canned cranberry

sauce? We also asked whether potato chips are served at state dinners. The chef's response was as follows, "We would serve whatever the guest wants, however, we never served potato chips, nor do we ever use canned goods...everything is prepared fresh!"

Note1: Even though the White House may never use canned foods, if the food was first cooked before the canning process, then at that time it is perfectly fit for use at a state dinner and the subsequent canning does not remove the proscription of bishul akum.

(14) ר' מנחם גנק שליט"א, מסורה חוברת א

ב. התנאי ד"ראוי לעלות על שולחן מלכים"

והנה בכדי שיהא אסור משום בישול עכו"ם צריך שיהא המאכל ראוי לעלות על שולחן מלכים. ויש להסתפק בהגדרת דין זה ד"עולה על שולחן מלכים", אם הכוונה היא שיהא מאכל הראוי לסעודת מלך בכל תפארתו, בכחינת "סעודת שלמה בשעחו", דהיינו סעודה בכל התכליות הראויות למלכות; או אין הכוונה אלא שלא יהא מאכל גרוע. ושמעתי מהרה"ג ר' שמעון שוואב שליט"א, שפעם שאל מהחזו"א מה דעתו ע"ד אכילת הסרדינים הנמכרים בקופסאות, אם אסורים משום בישול עכו"ם או לא. והשיב לו החזו"א שאסור. ושוב שאלו עוד הגר"ש שהלא כמה ראשי ישיבה מאירופה נהגו בזה היתר, והיו אוכלים סרדינים, וכנראה דסבורים היו דאינו עולה על שולחן מלכים. והשיבו החזו"א, דאף סרדינים ראויים לעלות על שולחן מלכים, שהרי גם "מלך אנגליה אוכל סרדינים בעד ארוחת הבקר שלו". [כן השיבו באידיש]. ונראה דהמחלוקת שבין החזו"א ושאר הגדולים תלויה בהגדרת דין זה ד"עולה על שולחן מלכים", דאם הכוונה שלא יהא מאכל גרוע, אז יהיו הסרדינים אסורים כיון שאינם מאכל גרוע, ואף מלך היה אוכלו. אבל אם הכוונה שיהא ראוי ל"סעודה של מלכות", הרי בסעודה של מלכות אין מגישים סרדינים. [ושמעתי פעם ממו"ר הגוי"ד סולוביצ'יק שליט"א דמה דאוכלים כל המאכלים שקונים בקופסאות, ואין תוששין לבישול עכו"ם דאחד הטעמים הוא משום דאין נחשבים ראויים לעלות על שולחן מלכים. אך לא שמעתי ממנו להדיא ביאור על הנקודה הנ"ל.]